

چالش‌های پیش‌روی ترویج و گسترش ورزش زورخانه‌ای

کد موضوعی: ۲۷۰

شماره مسلسل: ۱۳۸۶۴

شهریورماه ۱۳۹۳

معاونت پژوهش‌های اجتماعی - فرهنگی
دفتر: مطالعات فرهنگی

به نام خدا

فهرست مطالب

۱.....	چکیده
۱.....	مقدمه
۲.....	وضعیت موجود ورزش‌های زورخانه‌ای
۲.....	۱. وضعیت موجود ورزش‌های زورخانه‌ای در کشور
۸.....	۲. اقدامات اصلی انجام شده در سطح بین‌المللی
۱۰.....	ارزیابی میزان عملیاتی شدن سخنان مقام رهبری در زمینه ورزش‌های زورخانه‌ای
۱۱.....	آسیب‌ها و چالش‌های پیش‌روی تحقق مطالبات مقام رهبری در گسترش و ترویج ورزش زورخانه‌ای
۱۲.....	پیشنهادها و ارائه راهکار
۱۴.....	پیوست‌ها
۲۰.....	منابع و مأخذ

چالش‌های پیش‌روی ترویج و گسترش ورزش زورخانه‌ای

چکیده

یکی از مطالبات اصلی مقام معظم رهبری در حوزه فرهنگ، ترویج و گسترش ورزش زورخانه‌ای در سطوح ملی - بین‌المللی بوده است. گزارش حاضر ضمن بررسی میزان تحقق مطالبه ایشان در این حوزه، چالش‌ها و مشکلات فراروی این رشته را بررسی کرده است. از مهمترین چالش‌های این حوزه می‌توان به خلأهای قانونی و نظارتی، عدم بهره‌گیری مناسب از ظرفیت‌های آن به‌منظور همگانی کردن ورزش، کم‌توجهی رسانه‌های مختلف برای شناساندن این ورزش‌ها و نیز کمبود اعتبارات متناسب با انتظارات برای احیا و توسعه آن اشاره کرد. علاوه بر این بخشی از مطالبات رهبر انقلاب در این حوزه اجرایی شده و بخش‌هایی از آن نیز اجرایی نشده است. ضمن آنکه در گزارش سعی شده است تا راهکارهای اجرایی در جهت رفع موانع ارائه شود.

مقدمه

آثار ماندگار، آیین‌ها و سنت‌های هر کشوری نشانگر و بیان‌کننده تاریخ و فرهنگ آن است و آثار مفید ارزش‌های فردی و اجتماعی را پررنگ می‌کند. ورزش باستانی نیز میراث فرهنگی و معنوی ورزش نیاکان ماست. این ورزش ساختار مناسبی دارد و فرهنگ، آداب و رسوم، فتوت، جوانمردی، ادب، صفا و صمیمیت در آن نهفته است. علاوه بر آن مهارت‌های فردی و تیمی ورزش‌های زورخانه‌ای نیز آثار مثبتی دارد و به‌عنوان یک ابزار تربیتی مناسب برای تأمین سلامت جسمی و روحی آحاد جامعه مفید است.

با توجه به تأکید این امر از سوی حضرت امام خمینی (ره)^۱ و ضمن آنکه ارزش ورزش‌های زورخانه‌ای، ارتقای جایگاه آن در جامعه و ورزش در عرصه‌های داخلی و بین‌المللی یک ضرورت محسوب می‌شود و باعث می‌گردد در عرصه‌های مذکور علاوه بر تقویت هویت ملی و اسلامی، با مشارکت و نقش بیش از پیش ایرانیان در فرهنگ جهانی شود. از این‌رو در سال‌های اخیر مسئولان محترم کشور به ورزش‌های زورخانه توجه داشته‌اند و سعی بر آن است تا اولاً ورزش زورخانه را در کشور احیا کنند و در ضمن آن را در بُعد بین‌المللی گسترش دهند. ضرورت این امر زمانی بیشتر شد که از سوی مقام معظم رهبری به توسعه این ورزش‌ها و جهانی نمودن آن تأکید گردید، به طوری که معظم‌له در دیدار با مسئولان ورزش و دست‌اندرکاران و ورزشکاران درباره ورزش باستانی فرمودند: «ورزش باستانی کشورمان یک تاریخ است برای ما یک فرهنگ محسوب می‌شود که در طول سالیان، با جوانمردی، گذشت و ایثار عجین شده است. هیچ مرشدی در ایران نیست که خواندنش را با بسم الله و با نام خدا شروع نکند. هیچ مرشدی نیست که در وصف ائمه اطهار، مدح، ثنا و

۱. مملکت ما همین طوری که به علما و دانشمندان احتیاج دارد به این قدرت شما هم احتیاج دارد. این قدرت وقتی با ایمان باشد، وقتی که زورخانه با قرآن باشد، با ایمان باشد پشتوانه یک ملت است. وقتی قهرمان‌ها، قهرمان‌های اسلامی باشند پشتوانه یک ملت هستند، بازوی یک ملت هستند.

مناجات نخواند. این ورزش ارزش دارد، خیلی قیمت دارد. این فرق می‌کند با آن ورزشی که از اول تا آخرش هیچ ذکر خدا هم نیامده، ورزش باستانی خدایی است. از همه مهمتر آن روح معنوی، عرفانی را که در این ورزش هست حتماً حفظ کنید. محیط معنوی، همان محیط پهلوانی دیرین ورزشکاران قدیمی خود ماست، آنهایی هم که مشغول فعالیت در این ورزش هستند قدرش را باید خیلی بدانند. جوان‌ها را بیاورید و تربیت کنید. البته ابتکارات را وارد کنید. برای رشد سنت‌ها و خصلت‌های ویژه پهلوانی که همان دیانت و جوانمردی است باید زورخانه‌ها در کشور با برخورداری از آخرین پیشرفت‌های علمی و تکنیکی حفظ و تقویت شود. ورزش باستانی باید از رخوت خارج، احیا و رونق داده شود. برای جوانان بُعد رقابتی آن تقویت و بُعد بین‌المللی آن توسعه یابد. ورزش زورخانه می‌تواند در دنیا مطرح بشود. ورزش‌های خودتان را به شکل علمی و صحیح کامل کنید، اما تاروپودش را به همان شکل قدیمی نگه دارید. همان شنا، همان میل، همان چرخ، همان کارپا و نرمش را نگه دارید. منتها کامل و صحیحش کنید و علمی و تکمیلش کنید. فنونی را به ورزش باستانی معمول اضافه کنید. فنون و حرکاتی که امروز ورزش باستانی است یک دفعه به‌وجود نیامده، اگر ما روی بعضی از ورزش‌های دیگر هم مثل ورزش‌های باستانی، کار، سرمایه‌گذاری و نوآوری می‌کردیم، امروز مثل کشتی در دنیا مطرح بودیم، ما هم داریم و می‌توانیم این کارها را بکنیم»^۱.

با توجه به سخنان ایشان مهمترین مطالبه ایشان در این حوزه گسترش و ترویج این ورزش و همچنین توجه به موارد زیر جهت تسهیل ترویج ورزش باستانی بوده است.

۱. به‌کارگیری پیشرفت‌های علمی و تکنیکی،

۲. تقویت بُعد رقابتی،

۳. توسعه بُعد بین‌المللی،

۴. اصلاح علمی ورزش‌های زورخانه‌ای،

۵. اضافه کردن فنون به ورزش‌های باستانی.

گزارش حاضر تلاش می‌کند میزان تحقق مطالبات ایشان در این حوزه، موانع و چالش‌های پیش‌روی آن و راهکارهای رفع آن را بررسی کند.

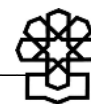
وضعیت موجود ورزش‌های زورخانه‌ای

۱. وضعیت موجود ورزش‌های زورخانه‌ای در کشور

۱-۱. فدراسیون‌ها و هیئت‌ها

قبل از انقلاب اسلامی، ورزش‌های پهلوانی و زورخانه‌ای از طریق بخش خصوصی اداره می‌شد. از سال ۱۳۵۹ فدراسیون ملی ورزش‌های پهلوانی و زورخانه‌ای تأسیس شد و تاکنون ورزش‌های زورخانه‌ای تحت نظر

۱. دیدار با مسئولان فدراسیون‌های ورزشی با مقام معظم رهبری، نشریه فدراسیون پهلوانی و زورخانه‌ای جمهوری اسلامی ایران، تیرماه ۱۳۸۹.

فدراسیون پهلوانی و زورخانه‌ای هدایت و حمایت می‌شود. این فدراسیون یکی از فدراسیون‌های ذیل وزارت ورزش و جوانان می‌باشد.^۱ فدراسیون مذکور، دارای ۱۷ کمیته تخصصی، ۳ انجمن شامل انجمن مرشدان، انجمن کشتی و انجمن زورخانه‌ای می‌باشد. همچنین این فدراسیون دارای ۲۳۸ هیئت ورزشی در استان‌های کشور است. ضمن آنکه استان اصفهان با ۲۰ هیئت ورزشی رتبه نخست را دارد. قابل توجه است که چون، جمعیت ورزشکار باستانی سازمان یافته در کل کشور ۹۰۶۳ نفر می‌باشد، لذا هر هیئت ورزشی به‌طور میانگین صرفاً تعداد ۳۸ نفر ورزشکار را تحت پوشش دارد که بسیار کم و نشان‌دهنده عدم ترویج و گسترش این ورزش در حد لازم در کشور است.

۲-۱. زورخانه‌های کشور

جدول ۱ تعداد زورخانه‌های کشور در سال ۱۳۹۱ را نشان می‌دهد. شایان ذکر است استان اصفهان با ۷۰ زورخانه رتبه نخست و هرمزگان با ۳ زورخانه کمترین رتبه را کسب نموده‌اند. ۶۰ درصد زورخانه‌های کشور دارای مالکیت دولتی و ۴۰ درصد آنها مالکیت خصوصی دارند. در کل کشور ۴۸۲ زورخانه در کل کشور وجود دارد، لذا با توجه به جمعیت کل کشور در همان سال به ازای ۱۵۶،۰۰۰ نفر یک زورخانه قابل استفاده است.

جدول ۱. تعداد زورخانه‌های کشور^۲

نسبت جمعیت به تعداد زورخانه	جمعیت کشور	جمع	نوع مالکیت		زورخانه‌های کشور
			دولتی	شخصی	
۱۵۶،۰۰۰	۷۵،۱۴۹،۶۶۹	۴۸۲	۲۸۹	۱۹۳	جمع کل کشور

۳-۱. وضعیت مرشدان زورخانه به تفکیک درجه

جدول ۲ وضعیت مرشدان را در سال ۱۳۹۱ نشان می‌دهد. در مجموع ۱۰،۰۵۴ نفر مرشد در کل کشور وجود دارد. همان‌طور که از جدول زیر مشخص است، درحال حاضر در کل کشور ۹۱ نوبنجه (مقدماتی)، ۲۱۶ خوش‌پنجه (درجه ۱)، ۱۵۷ خوش‌آوا (درجه ۲)، ۹۵ خوش‌نوا (درجه ۳)، ۱۱۲ سردم‌نشین (درجه ۴)، ۸۵ سردم‌یار (درجه ۵)، ۱۰۱ سردمدار (درجه ۶)، ۱۱۶ مرشد (درجه ۷)، ۵۵ مرشد پیشکسوت (درجه ۸) و ۲۶ مرشد کهن‌کسوت (درجه ۹) وجود دارد. درواقع تنها ۲ درصد از مرشدان کهن‌کسوت هستند و اکثریت آنها که ۲۰ درصد از کل را تشکیل می‌دهند مرشدان خوش‌پنجه می‌باشند، استان یزد با ۱۴۵ مرشد بالاترین تعداد مرشدان را به‌خود اختصاص داده است و استان کهگیلویه و بویراحمد با یک مرشد کمترین مرشد را دارا می‌باشد.

۱. برنامه راهبردی فدراسیون کشتی پهلوانی، ورزش باستانی و زورخانه‌ای جمهوری اسلامی ایران (۱۳۹۲-۱۳۹۶)، مجری امین رشید لمیر، امین دهقان قهفرچی، بهار ۱۳۹۲.
۲. همان.

جدول ۲. تعداد مرشدان به تفکیک درجه^۱

درجه مرشدی عنوان	مقدماتی	درجه ۱	درجه ۲	درجه ۳	درجه ۴	درجه ۵	درجه ۶	درجه ۷	درجه ۸	درجه ۹	جمع
تعداد مرشدان	۹۱	۲۱۶	۱۵۷	۹۵	۱۱۲	۸۵	۱۰۱	۱۱۶	۵۵	۲۶	۱۰۵۴
درصد	۹	۲۰	۱۵	۹	۱۱	۸	۱۰	۱۱	۵	۲	۱۰۰

۴-۱. مقایسه وضعیت ورزشکاران و مرشدان با تعداد زورخانه‌ها به تفکیک استان‌های کشور
جدول ۳ مقایسه جمعیت ورزشکار با تعداد زورخانه‌های کشور به تفکیک استان‌ها را در سال ۱۳۹۱ نشان می‌دهد. همان‌طور که مشخص است استان یزد بالاترین میزان ورزشکار را دارد. در مجموع به‌ازای هر ۱۹ ورزشکار یک زورخانه در سطح کشور دارد. در این خصوص مطلوب‌ترین وضعیت را استان اصفهان داراست. نکته قابل توجه در انتخاب استان اصفهان به‌عنوان مطلوب‌ترین، تناسب میان تعداد ورزشکاران با زورخانه‌های استان است که می‌تواند به‌عنوان الگوی توسعه ورزش‌های زورخانه‌ای در سایر مناطق مورد توجه قرار گیرد. به‌لحاظ تعداد ورزشکار، فدراسیون ورزش باستانی و زورخانه‌ای در رتبه ۲۵ام بین ۴۷ فدراسیون ورزشی قرار دارد؛ با توجه به اینکه این ورزش، ورزش تاریخی و ملی ماست، تعداد ورزشکاران آن بسیار پایین‌تر از حد انتظار است.

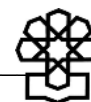
همچنین جدول ۳ مقایسه تعداد مرشدان با زورخانه‌های کشور به تفکیک استان‌ها را در سال ۱۳۹۱ نشان می‌دهد. همان‌طور که مشخص است استان یزد بالاترین تعداد مرشدان را دارد. در مجموع به‌ازای هر ۲ مرشد یک زورخانه در سطح کشور وجود دارد، که به‌طور کلی در اکثر استان‌های کشور وضع به همین نحو است و بیانگر وضعیت مطلوب در این زمینه است.

جدول ۳. مقایسه نسبت جمعیت ورزشکار و مرشدان با زورخانه‌های کشور به تفکیک استانی^۲

ردیف	استان	جمعیت ورزشکار	تعداد زورخانه	تعداد مرشدان	نسبت جمعیت ورزشکار به زورخانه استان	نسبت تعداد مرشدان به زورخانه استان
۱	آذربایجان شرقی	۴۰۸	۸	۱۴	۵۱	۲
۲	آذربایجان غربی	۱۳۲	۶	۱۱	۲۲	۲
۳	اردبیل	۲۵	۳	۱۲	۸	۴
۴	اصفهان	۱۰۸۷	۷۰	۱۳۴	۱۶	۲
۵	ایلام	۱۰۸	۴	۹	۲۷	۲
۶	بوشهر	۵۵	۲	۴	۲۸	۲
۷	تهران*	۲۴۵	۶۸	۷۳	۴	۱
۸	چهارمحال و بختیاری	۳۴۵	۸	۲۴	۴۳	۳
۹	خراسان جنوبی	۵۹۲	۱۴	۳۵	۴۲	۳
۱۰	خراسان رضوی	۶۱۶	۵۵	۹۲	۱۱	۲

۱. همان.

۲. همان.

ردیف	استان	جمعیت ورزشکار	تعداد زورخانه	تعداد مرشدان	نسبت جمعیت ورزشکار به زورخانه استان	نسبت تعداد مرشدان به زورخانه استان
۱۱	خراسان شمالی	۱۵۵	۳	۲۱	۵۲	۷
۱۲	خوزستان	۲۰۸	۹	۱۸	۲۳	۲
۱۳	زنجان	۸۶	۱۱	۱۵	۸	۱
۱۴	سمنان	۳۱۴	۱۵	۵۹	۲۱	۴
۱۵	سیستان و بلوچستان	۸۸	۷	۱۴	۱۳	۲
۱۶	فارس	۵۴۰	۳۵	۸۷	۱۵	۲
۱۷	قزوین	۱۹۷	۱۴	۲۹	۱۴	۲
۱۸	قم	۵۶	۲	۷	۲۸	۴
۱۹	کردستان	۱۱۸	۹	۹	۱۳	۱
۲۰	کرمان	۳۰۸	۲۶	۴۷	۱۲	۲
۲۱	کرمانشاه	۷۳	۱۳	۲۲	۶	۲
۲۲	کهگیلویه و بویراحمد	۲۸	۲	۱	۱۴	۱
۲۳	گلستان	۳۰۳	۶	۲۰	۵۱	۳
۲۴	گیلان	۱۲۴	۹	۱۰	۱۴	۱
۲۵	لرستان	۱۵	۶	۱۴	۳	۲
۲۶	مازندران	۴۵۴	۱۱	۳۸	۴۱	۳
۲۷	مرکزی	۴۹۹	۱۶	۵۱	۳۱	۳
۲۸	هرمزگان	۳۰	۳	۶	۱۰	۲
۲۹	همدان	۳۰۳	۱۵	۳۳	۲۰	۲
۳۰	یزد	۱۰۵۵۱	۳۲	۱۴۵	۴۸	۵
	جمع کل	۹۰۰۶۳	۴۸۲	۱۰۰۵۴	۱۹	۲

* به دلیل عدم تفکیک تعداد زورخانه‌های استان البرز، اطلاعات این استان با استان تهران آورده شده است.

۵-۱-۱. مهمترین اقدامات انجام شده در سطح ملی در راستای اجرای مطالبه مقام معظم رهبری ۵-۱-۱. احداث و تجهیز زورخانه‌های کشور

احداث زورخانه‌های بزرگ به‌عنوان نماد زورخانه در ایران و دنیا (در حال احداث در ورزشگاه آزادی) از جمله اقدامات مهم در زمینه احداث زورخانه‌ها می‌باشد و در صورتی که این زورخانه به بهره‌برداری برسد، با توجه به نقشه‌های اجرایی، تحولی در ورزش زورخانه ایجاد خواهد شد که بهره‌گیری از یک ساختمان برای چند زورخانه است، لکن طبق اظهار مسئولان فدراسیون ملی^۱ به علت پاره‌ای از مشکلات مالی و فنی فعلاً متوقف است.

۵-۲-۱. آموزش و ترویج ورزش‌های زورخانه‌ای

در خصوص آموزش و ترویج علاوه بر ارتقای سطح آگاهی عمومی ضرورت برگزاری دوره‌های داوری و مربیگری در تمام سطوح و به‌خصوص در جهت رفع نیازها صورت گرفته است، ضمن آنکه برای علمی کردن این ورزش باستانی، مطابق با نظرات مقام معظم رهبری، سعی شده موضوع از نگاه کلاسیک و آکادمی مورد توجه قرار

۱. جلسه مورخ ۱۳۹۳/۳/۲۶ با مسئولان فدراسیون ملی.

گیرد و از این رو دو اقدام اساسی انجام شده است:

- تأسیس دانشگاه علمی کاربردی،

- مراکز آکادمی ورزش باستانی و زورخانه‌ای و پذیرش دانشجویان^۱.

۳-۵-۱. برگزاری مسابقات داخلی

برگزاری مسابقات در تمام رده‌های سنی و انجام مسابقات لیگ زورخانه‌ای و کشتی پهلوانی که از ملزومات توسعه محسوب می‌شود و باعث ایجاد انگیزه در جوانان می‌گردد، لکن آمار دقیقی برای ارزیابی در دست نیست و ارائه نشده است.

۴-۵-۱. ثبت آیین پهلوانی و زورخانه‌ای در یونسکو

جمهوری اسلامی ایران در سال ۱۳۸۲ به عضویت کنوانسیون حفاظت از میراث معنوی یونسکو درآمد و در سال ۱۳۸۷ آیین‌های پهلوانی با شماره ۹ به‌عنوان یکی از آیین‌های کهن ایرانی ثبت ملی شد و با پیگیری‌های سازمان میراث فرهنگی و فدراسیون ورزش‌های پهلوانی و زورخانه‌ای در آبان سال ۱۳۸۹ آیین پهلوانی و ورزش‌های زورخانه‌ای در سازمان جهانی یونسکو به ثبت رسید و لوح آن در سال ۱۳۹۲ به ایران ارسال شد.

۵-۵-۱. تدوین آیین‌نامه ترویج فرهنگ پهلوانی از طریق توسعه ورزش زورخانه‌ای در کشور

شورای فرهنگ عمومی در جلسه ۵۱۸ مورخ ۱۳۸۸/۹/۱۰ «آیین‌نامه ترویج فرهنگ پهلوانی از طریق توسعه ورزش زورخانه‌ای در کشور» را تصویب کرد.

به‌طور کلی این آیین‌نامه به چهار مؤلفه پرداخته است که شامل ارزش و اهمیت ورزش‌های باستانی زورخانه‌ای از نگاه مقام معظم رهبری، دلایل اهمیت ترویج فرهنگ پهلوانی، وظایف دستگاه‌ها و ارائه راهکار و در نهایت، نظارت و پیگیری می‌باشد. راهکارهای بیان شده در این آیین‌نامه متناظر با تقسیم کار ملی به شرح ذیل بیان می‌شود:

الف) راهکارها و وظایف دستگاهی: در این قسمت ۱۴ سازمان و وزارتخانه^۲ متولی و مسئول اجرای مواد این آیین‌نامه می‌باشند و در ضمن وظایف و راهکارهایی در متن این مواد، برای دستگاه‌های مذکور لحاظ شده است، این سازمان‌ها عبارتند از:

- سازمان تربیت بدنی «با توجه به رسالت سازمان تربیت بدنی در احیا و رونق بخشی ورزش و فرهنگ پهلوانی، ضمن تدوین طرح جامع احیا و توسعه هدفمند و زمانمند این ورزش در داخل و خارج از کشور با حفظ هویت و دیرینه بومی، سیاست‌ها، طرح‌ها و سرمایه‌گذاری‌های لازم در زمینه‌های مختلف (توسعه همگانی، قهرمانی، حرفه‌ای و آموزش عمومی، عالی و رسمی، عمرانی، تجهیزاتی، تحقیقاتی، فرهنگی، تبلیغی، تسهیلاتی، تربیت نیروی انسانی، اعطای تسهیلات و یارانه‌های مورد نیاز را برای ترویج این ورزش) در بین اقشار اجتماعی مختلف از جمله کارگران، کارمندان و... و با هدف قرار گرفتن این رشته جزء ۵ رشته اول کشور تا پایان چشم‌انداز بیست‌ساله به اجرا درآورد».

۱. همان.

۲. قابل ذکر است سازمان تربیت بدنی و سازمان ملی جوانان که در این آیین‌نامه ذکر شده است، اکنون به‌عنوان وزارت ورزش و جوانان مطرح می‌باشد.

– **سازمان ملی جوانان** «سازمان ملی جوانان موظف به زمینه‌سازی گرایش جوانان به ورزش زورخانه‌ای و فرهنگ پهلوانی از طریق تحقیقات پیمایشی و نظری درخصوص بررسی موانع و شیوه‌های جذب جوانان به ورزش پهلوانی می‌باشد».

– **سازمان صداوسیما** «با استفاده از ظرفیت‌های شبکه‌های ملی و به‌ویژه شبکه‌های استانی در احیا و ترویج فرهنگ و ورزش پهلوانی، به‌ویژه اطلاع‌رسانی (پخش زنده، انعکاس مناسب اخبار و...)، تولیدات تلویزیونی (سینمایی، سریال، انیمیشن، مستند ترکیبی و...)، برنامه‌های انتخاب و معرفی قهرمانان ورزشی استانی و ملی (انتخاب و معرفی پهلوانان و نخبگان باستانی) و رادیویی در موضوع فرهنگ و ورزش زورخانه‌ای (الگوها، پهلوانان، مضامین و...) معادل یکی از ۵ رشته اول ورزشی برنامه‌ریزی و اقدام نماید».

– **وزارت کشور** «استانداری‌ها، فرمانداری‌ها، شهرداری‌ها، بخشداری‌ها و دهیاری‌های کشور موظف به حمایت مادی و معنوی از توسعه و تقویت ورزش زورخانه‌ای در کنار سایر ورزش‌های برتر کشور شوند. به‌عنوان مثال احداث زورخانه در نقشه‌های جامع شهری و در نقاط پرجمعیت متناسب با نیاز، حمایت از زورخانه‌های موجود به‌لحاظ هزینه‌های جاری، دریافت یارانه نقدی و تسهیلات».

– **وزارت مسکن و شهرسازی** «نسبت به تقویت فرهنگ و ورزش پهلوانی در طرح‌های مربوط به بازسازی بافت‌های فرسوده، توسعه شهرها، ساخت و طراحی شهر و شهرک‌های جدید اقدامات لازم را در ساخت، مرمت یا احیای زورخانه پیش‌بینی و اجرا نماید».

– **وزارت آموزش و پرورش** «فرهنگ و ورزش پهلوانی در بین دانش‌آموزان، معلمین و مربیان ورزشی پسران از طریق درج در کتب درسی، فعالیت‌های امور تربیتی، اولویت‌های رشته‌های ورزشی در مقاطع مختلف مدارس پسران (ابتدایی، راهنمایی و متوسطه) و نیز فوق‌برنامه، ضمن خدمت (فعالیت‌هایی چون بازدید از زورخانه، اجرای مراسم ورزش زورخانه‌ای، اهدای نماد، پخش فیلم، توزیع پوستر، برگزاری مسابقات و...) معرفی و ترویج یابد».

– **وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و دانشگاه آزاد اسلامی** «ترویج فرهنگ پهلوانی و ورزش زورخانه‌ای در اولویت‌های رشته‌های ورزشی دانشگاه‌ها و مجتمع‌های دانشجویی (واحد تربیت بدنی و اوقات فراغت) از طریق ایجاد و فعال‌سازی زیرساخت‌های لازم از طریق برگزاری دوره‌های آموزشی، ساخت زورخانه، تربیت مربی، مرشد و شرکت در مسابقات قرار گیرد. همچنین معرفی و توسعه علمی ورزش زورخانه‌ای و نیز تربیت نیروی انسانی مورد نیاز خصوصاً در رشته تربیت بدنی با ایجاد گرایش «ورزش باستانی» و نیز با هدایت مقالات و پایان‌نامه‌ها صورت پذیرد».

– **وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی** «هدایت و حمایت مادی و معنوی از ترویج و آموزش فرهنگ ورزش زورخانه‌ای و فرهنگ پهلوانی در زمینه‌های مطبوعاتی، رسانه‌ای، کتاب، فیلم، موسیقی، جشنواره‌ها، تحقیقات، تولید بازی‌های رایانه‌ای و هنرهای تجسمی و نمایشگاهی همچنین استفاده از ظرفیت‌های سازمان‌ها برای توسعه فرهنگ ورزش پهلوانی در داخل و خارج کشور مانند سازمان اوقات و امور خیریه، کانون‌های فرهنگی هنری مساجد و سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی».

– **نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران** «علاوه بر تقویت فرهنگ ورزش پهلوانی در بین کلیه رده‌های نیروهای مسلح و اولویت به ترویج این رشته در فعالیت‌های ورزشی خود و همچنین در ایجاد و فعال‌سازی زیرساخت‌های لازم (برگزاری دوره‌های آموزشی، ساخت زورخانه، تربیت مربی، مرشد، شرکت در مسابقات و...) اقدامات لازم به عمل آورد».

– **سازمان بسیج مستضعفین** «سازمان بسیج مستضعفین نسبت به ترویج این رشته در فعالیت‌های ورزشی خود، بر تقویت فرهنگ و ورزش پهلوانی در بین کلیه نواحی و حوزه‌ها و پایگاه‌های بسیج در سراسر کشور، اقدامات لازم را در ایجاد و فعال‌سازی زیرساخت‌های لازم از طریق برگزاری دوره‌های آموزشی، ساخت زورخانه، تربیت مربی، مرشد، شرکت در مسابقات و... به عمل آورد».

– «وظایف این دستگاه با وزارت علوم، تحقیقات و فناوری مشترک است».

– **سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری** «ثبت ملی و جهانی ورزش زورخانه‌ای، ثبت ملی و حفظ زورخانه‌های کهن، ایجاد بسترهای مناسب جهت بازدید گردشگران خارجی و داخلی، همچنین انجام تحقیقات لازم و همچنین تدوین و نشر فیلم، کتاب، بروشور به زبان‌های بین‌المللی جهت معرفی این ورزش تاریخی».

– **سازمان تبلیغات اسلامی** «هدایت و حمایت مادی و معنوی از ترویج الگوهای پهلوانی و ارزش‌های ورزش مزبور از طریق مبلغان دینی در حسینیه‌ها و هیئت‌های مذهبی و استادان فرهنگ و ادب در مراکز آفرینش‌های ادبی و هنری».

ب) براساس آیین‌نامه فوق‌الذکر امر نظارت و پیگیری برعهده معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی رئیس‌جمهور است، این سازمان اعتبارات و پشتیبانی لازم به‌منظور تحقق اهداف و برنامه‌های پیش‌بینی شده در این آیین‌نامه را از طریق سازمان تربیت بدنی فراهم کند. همچنین به‌منظور تحقق و انجام وظایف دستگاه‌ها، سازمان تربیت‌بدنی موظف شده (فدراسیون پهلوانی و زورخانه‌ای) هر سال گزارش عملکرد دستگاه‌های تعیین شده را نسبت به این مصوبه اخذ و به شورای فرهنگ عمومی اعلام دارد.

عملکردها: به رغم تشکیل جلسه با مسئولان فدراسیون ملی و قول مساعد برای ارسال عملکرد دستگاه فوق‌الذکر و موظف در آیین‌نامه و نیز ارسال نامه به شماره ۱۴/۲۲/۳۸۸۶-۱۲ مورخ ۱۳۹۳/۳/۲۱ و همچنین پیگیری مکرر بیش از یک ماه، متأسفانه عملکرد دستگاه‌های مذکور واصل نگردید تا مورد ارزیابی قرار گیرد.

۲. اقدامات اصلی انجام شده در سطح بین‌المللی

۲-۱. تأسیس فدراسیون بین‌المللی ورزش‌های زورخانه‌ای

فراملی شدن ورزش‌های زورخانه‌ای پیرو فرمایشات مقام معظم رهبری حضرت آیت‌الله خامنه‌ای مدظله‌العالی در سال ۱۳۸۰ با تأسیس کمیته «فراملی کردن ورزش‌های باستانی و زورخانه‌ای» آغاز شد. با انجام پژوهش‌های ورزشی، فرهنگی و اجتماعی و مطالعات علمی و رایزنی‌های بین‌المللی، فدراسیون بین‌المللی

ورزش‌های زورخانه‌ای^۱ به اهتمام سازمان تربیت‌بدنی و کمیته ملی المپیک جمهوری اسلامی ایران و حمایت فدراسیون جهانی ورزش همگانی (TAFISA) با مشارکت مقامات عالی‌رتبه ورزشی ۲۲ کشور جهان در تاریخ ۱۱ اکتبر ۲۰۰۴ (۲۰ مهرماه ۱۳۸۳) در تهران، آکادمی ملی المپیک و پارالمپیک جمهوری اسلامی ایران پایه‌گذاری و تأسیس شد. فدراسیون بین‌المللی ورزش‌های زورخانه‌ای، عضو فدراسیون جهانی ورزش همگانی است. این نهاد یک اتحادیه بین‌المللی شامل کلیه کشورهایی است که دارای فدراسیون ملی بوده، به تمام روش‌های سنتی ورزش‌های زورخانه‌ای آشنایی داشته و خود را ملزم به رعایت اساسنامه و مقررات این فدراسیون بدانند. اکنون با گذشت ۹ سال از فعالیت، این تنها فدراسیون جهانی ایرانی توانسته است، ورزش زورخانه را در ۶۹ کشور دنیا معرفی کند و در این کشورها نمایندگی داشته باشد که از این تعداد ۳۵ کشور فدراسیون ملی ورزش‌های زورخانه‌ای دارند.^۲

۲-۲. تدوین اساسنامه و تصویب آن در مجمع بین‌المللی

تدوین اساسنامه فدراسیون بین‌المللی از ضروریاتی بوده که باید در اسرع وقت تهیه و به تصویب مجمع عمومی می‌رسید. از این‌رو در جهت داشتن اساسنامه‌ای جامع و مورد قبول اعضا در سطح بین‌الملل، در این خصوص با توجه به اهداف مندرج در پیوست ۶ اساسنامه مذکور تهیه و تصویب شده است تا مرجع کلیه فعالیت‌ها و قوانین و امور تشکیلاتی و داوری‌های ورزشی در سطح بین‌الملل باشد.

۲-۳. احداث و تجهیز زورخانه‌های بین‌المللی

ایجاد مقر فدراسیون بین‌المللی در ایران و تجهیز آن به منابع انسانی و لوازم مورد نیاز مربوطه و توسعه ساختار بین‌المللی نوپای ورزش زورخانه‌ای از طریق تأمین منابع انسانی، امکانات و تجهیزات مورد نیاز فدراسیون بین‌المللی از اقدامات اولیه در سطح بین‌المللی بوده است، سپس کمک به احداث زورخانه در کشورهای افغانستان و تاجیکستان و بهره‌برداری از آن در سطح بین‌المللی، همچنین ایجاد زمینه و کمک برای احداث زورخانه در کربلای معلی که مقدمات اولیه آن فراهم گردیده از اقدامات فعلی می‌باشد، ضمن آنکه ارسال لوازم و تجهیزات زورخانه‌ای برای کشورهای عضو از سوی ایران انجام می‌شود.

۲-۴. آموزش و ترویج ورزش‌های زورخانه‌ای

- برگزاری دوره بین‌المللی آموزش داوری، مرشدی و مربیگری ورزش‌های زورخانه‌ای و سمینار آموزشی. با اعزام مرشد و مربی به تعداد ۵۸ دوره و در قالب ۵ قاره از سال تأسیس.

۲-۵. برگزاری مسابقات جهانی

- برگزاری مسابقات جهانی حداقل یک مسابقه در سال طی ده سال اخیر. به تعداد ۲۵ رویداد در سطح آسیا، اروپا، آفریقا و نیز مسابقات بین‌المللی و پارازورخانه‌ای.^۳

1. International Zurkhaneh Sports Federation (IZSF)

۲. تلاش‌نامه، از انتشارات فدراسیون بین‌المللی ورزش‌های زورخانه‌ای، شهریورماه ۱۳۹۱.

۳. معلولان و جانبازان.

- سازماندهی نظام مسابقات فدراسیون با تأکید بر میزبانی مسابقات بین‌المللی.
- برگزاری تورنمنت بین‌المللی ورزش‌های زورخانه‌ای سه مورد شامل: تورنمنت بین‌المللی دانشجویان آسیا در ایران، تورنمنت چهار جانبه ورزش‌های زورخانه‌ای در افغانستان، تورنمنت بین‌المللی در تاجیکستان.

ارزیابی میزان عملیاتی شدن سخنان مقام معظم رهبری در زمینه ورزش‌های زورخانه‌ای

در خصوص عملیاتی شدن مطالبات مقام معظم رهبری که در واقع پنج شاخص از آن استنباط شده بود، اقدامات زیر صورت گرفته است:

۱. به‌کارگیری پیشرفت‌های علمی و تکنیکی در ورزش باستانی

در این زمینه اقداماتی در خصوص تحقیق و پژوهش پیرامون ورزش‌های سنتی و باستانی با توجه به نقاط قوت آن صورت گرفته است که از آن جمله می‌توان به «تاریخ‌نامه ورزش ایران زمین»^۱ و «بررسی نقش ورزش زورخانه در پارامترهای اجتماعی و جهانی‌سازی آن»^۲ اشاره کرد که با توجه به ارزش‌های علمی این نوع ورزش‌ها، توصیه‌های آن تا حدودی مورد بهره‌برداری قرار گرفته است، لکن این تحقیقات کافی نیست و ضروری است اقدامات بیشتری صورت گیرد. ضمن آنکه فدراسیون ملی ورزش‌های زورخانه‌ای در تدوین راهبردهای این ورزش‌ها به موضوع توجه جدی کرده و در دستور کار قرار دارد. اقدامات انجام شده شامل موارد زیر است:

- تشکیل دانشکده علمی و کاربردی،

- مراکز آکادمی ورزش باستانی و زورخانه‌ای،

۲. تقویت بُعد رقابتی

در این زمینه اقدامات انجام شده شامل موارد زیر است:

- برگزاری مسابقات تیمی و انفرادی،

- برگزاری مسابقات کشتی پهلوانی،

- برگزاری مسابقات لیگ سراسری،

- برگزاری مسابقات جهانی.

۳. توسعه بُعد بین‌المللی

از سال ۱۳۸۲ در پی فرمایشات مقام معظم رهبری، اقدامات ذیل صورت گرفته است:

- تشکیل فدراسیون بین‌المللی،

- افزایش اعضای فدراسیون، به طوری که در سال مذکور ۲۲ کشور عضو گردیدند و اکنون ۶۹ کشور عضو

هستند.

۱. حسن باستانی‌راد، تاریخ‌نامه ورزش ایران زمین (۱)، انتشارات کمیته ملی المپیک جمهوری اسلامی ایران، چاپ اول، ۱۳۸۶.

۲. سیدامیر حسینی، بررسی نقش ورزش زورخانه در پارامترهای اجتماعی و جهانی‌سازی آن، تهران، بامداد کتاب، ۱۳۸۷.

- کمک به احداث و ساخت زورخانه‌ها در سه کشور، ضمن آنکه در نجف اشرف نیز کلنگ احداث برای ترویج عملیات با کمک کشور عراق زده شده است.

۴. اصلاح علمی ورزش‌های زورخانه‌ای

در این زمینه اقدام اساسی صورت نگرفته است و نیازمند توجه می‌باشد.

۵. اضافه کردن فنون به ورزش‌های باستانی

در این زمینه تاکنون اقداماتی که بیش از فنون قبلی باشد از حیث محتوا صورت نگرفته است که با توجه به حساسیت موضوع نیازمند بررسی و پژوهش در این خصوص می‌باشد.

آسیب‌ها و چالش‌های پیش‌روی تحقق مطالبات مقام معظم رهبری در گسترش و ترویج ورزش زورخانه‌ای

از جمله مشکلات و چالش‌های ورزش‌های زورخانه‌ای می‌توان به موارد ذیل اشاره کرد:

۱. خلأ قانونی و نظارتی در این حوزه

عدم توجه کافی سیاستگذاران و قانونگذاران به ورزش زورخانه‌ای و لزوم احیا و توسعه آن به نحوی که، در بند «۴» موضوع وظایف در «قانون انحلال سازمان تربیت بدنی و واگذاری وظایف آن» مصوب ۱۳۵۶/۶/۸ مجلس شورای ملی، ایجاد هماهنگی و ارزیابی نتایج کلیه فعالیت‌های ورزشی مؤسسات دولتی، فدراسیون‌ها، باشگاه‌ها، زورخانه‌ها و سایر مؤسسات ورزشی؛ برعهده سازمان ورزش ایران قرار گرفته است که بیانگر اهمیت زورخانه‌ها و فعالیت‌های آنها و نظارت و ارزیابی آنها می‌باشد، لکن مجدداً شورای انقلاب در تاریخ ۱۳۵۸/۴/۲۴ «ماده واحده لایحه قانونی الغای قانون انحلال سازمان تربیت بدنی و واگذاری وظایف آن، مصوب ۱۳۵۶/۶/۸» را به تصویب رساند که طی آن وظایف مربوطه لغو شد و سازمان مذکور براساس قانون سال ۱۳۵۰ سازمان تربیت بدنی ایران باید اداره می‌شد. نکته قابل توجه آن، عدم اجرای ارزیابی فعالیت‌ها و هماهنگی آنها مرتبط با زورخانه‌ها به شرح بند «۴» قانون انحلال قبلی می‌باشد. پس از آن نیز صرفاً شورای فرهنگ عمومی یک مصوبه با عنوان «آیین‌نامه ترویج فرهنگ پهلوانی از طریق توسعه ورزش زورخانه‌ای در کشور» را به تصویب رسانده است، لذا خلأ قانونی استنباط می‌گردد. در واقع ورزش زورخانه‌ای در حال حاضر فاقد قانون است.

۲. کمبود اعتبارات و وابستگی به منابع عمومی

در این زمینه لازم به ذکر است که در گذشته زورخانه‌ها با توجه به کمک‌های مردمی اداره می‌شده‌اند، پس از توقف فعالیت‌های این نوع ورزش‌ها و ورود برخی از رشته‌های ورزشی خارجی، این مورد به حداقل کاهش پیدا کرد و ازسوی دیگر انتظار بر احیا و توسعه این ورزش‌ها موردنظر قرار گرفت، لکن متناسب با آن اعتبارات

مناسب اختصاص پیدا ننمود. این درحالی است که ضرورت ایجاد می‌کند تا علاوه بر احیای زورخانه‌های کشور، زورخانه‌هایی جدید نیز تأسیس شود و کمک‌هایی نیز برای بین‌المللی کردن آن صورت پذیرد که هرچند این کمک‌ها از طریق دولت و مجلس محترم در سال‌های اخیر انجام شده است، لکن کفایت ننموده و با توجه به انتظارات، ردیف‌های مستقل و مستمر برای این منظور اختصاص یابد.

۳. ضرورت هماهنگی و همکاری دوجانبه فدراسیون ملی ورزش‌های زورخانه‌ای و بین‌المللی

متأسفانه در سال‌های اخیر اختلافاتی بین برخی از مسئولان ورزش‌های مذکور وجود داشته است. این درحالی است که اتحاد، یکپارچگی و حمایت همه‌جانبه برای احیا و توسعه و فراملی کردن این ورزش‌ها از ضروریات می‌باشد و چنانچه اختلافات داخلی وجود داشته باشد، قطعاً آثار منفی داخلی و بین‌المللی خواهد داشت و امکان سوءاستفاده برخی از کشورهای عضو برای کسب کرسی‌های بین‌المللی و تغییر مقر بین‌المللی آن از ایران به سایر کشورها دور از انتظار نیست و به صلاح کشور نمی‌باشد.

۴. عدم استفاده مسئولان ورزش همگانی از ظرفیت‌های ورزش‌های زورخانه‌ای

در گذشته زورخانه‌های کشور به‌منزله باشگاه‌های ورزشی بوده‌اند که افراد زیادی جذب این مکان‌ها می‌شدند و از آن طریق پس از یادگیری فنون ورزشی، نه در زورخانه‌ها، بلکه در منازل خویش نیز حرکات ورزشی را انجام می‌دادند که شادابی و سلامت فردی و اجتماعی را به همراه داشت. اکنون چنانچه مسئولان ورزش‌های همگانی از ظرفیت‌های این نوع ورزش‌ها مطلع و استفاده کنند، قطعاً جمعیت کثیری از نوجوانان، جوانان و بزرگسالان جذب زورخانه شده و به‌وسیله آن بر همگانی کردن ورزش و تحقق مفاد ماده (۱۳) قانون برنامه پنجم توسعه کمک خواهد شد. از دیگر چالش‌ها و مشکلات پیش‌روی ورزش‌های زورخانه‌ای می‌توان به کمبود زورخانه‌ها متناسب با جمعیت جوان، عدم اقدامات لازم برای ایجاد انگیزه در جوانان برای پرداختن به این ورزش‌ها، وجود ورزش‌های وارداتی و توسعه آنها و جذب جوانان به آن ورزش‌ها مانند ورزش‌های رزمی و برخی ورزش‌های تیمی، اشاره کرد.

پیشنهادها و ارائه راهکار

مشکلات و چالش‌های فوق باعث در انزوا قرار گرفتن این ورزش آیینی شده است، لذا پیشنهادهای زیر جهت رفع مشکلات ارائه گردیده است:

۱. پیشنهاد قانونی و نظارت مستمر در این حوزه

همان‌گونه که در قسمت خلأهای قانونی گزارش اشاره شده است، این موضوع در گذشته در قانون تأسیس سازمان تربیت‌بدنی وجود داشته که متعاقباً حذف گردیده است و از آنجا که از سال ۱۳۵۹ فدراسیون مربوطه ملی و از سال ۱۳۸۲ فدراسیون بین‌المللی آن ایجاد شده و توسعه این ورزش‌ها از ضروریات است، مسئولان خود را متعهد به آن بدانند و در قانون تأسیس وزارت ورزش و جوانان مورد تأکید قرار گیرد. در این صورت امور

نظارتی مجلس محترم و نیز دستگاه‌های نظارتی امکان ارزیابی عملکرد برای توسعه و رشد این ورزش‌ها را خواهند داشت و نظارت تحقق می‌یابد.

۲. اجرای آیین‌نامه مصوب شورای فرهنگ عمومی

در این خصوص همان طوری که قبلاً ذکر گردید، به رغم جلسات و پیگیری و مکاتبات، عملکردی واصل نشده تا مصوبات شورای فرهنگ عمومی مورد بررسی قرار گیرد. ضمن آنکه شورای مذکور نیز پیگیر موضوع می‌باشد که تاکنون موفقیتی واصل نگردیده است، تا ارزیابی نهایی انجام پذیرد. لکن از راهکارهای اساسی و بنیادین برای توسعه و احیای ورزش‌های زورخانه‌ای هماهنگی با دستگاه‌ها در اجرای مصوبات شورای فرهنگ عمومی می‌باشد و ضروری است عملکرد آن همواره اعلام گردد تا رفع مشکل شود.

۳. افزایش حمایت‌های دولت

ساختار و تشکیلات ورزش‌های زورخانه‌ای در سطح بین‌المللی به دلیل نوپا بودن دارای مشکلات و چالش‌هایی می‌باشد. به دلیل اهمیت این ورزش برای کشور ایران (ایران زادگاه این ورزش می‌باشد) باید در جهت تقویت و گسترش آن به لحاظ مادی و معنوی اقدام کرد. بنابراین کمک به احیای زورخانه‌های موجود کشور از یک سو باعث احیای آن شده و از سوی دیگر چنانچه اعتباراتی در قالب اعتبارات استانی برای ساخت زورخانه در مناطق محروم اختصاص داده شود قطعاً اهداف رشد و توسعه آن محقق می‌گردد. بنابراین اختصاص یک ردیف و یا برنامه برای حمایت از فعالیت‌های ورزش‌های زورخانه‌ای و کشتی پهلوانی، ذیل دستگاه‌های اصلی وزارت ورزش و جوانان و یا معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی ریاست‌جمهوری و نیز در صورت امکان وزارت امور خارجه در جهت حفظ و گسترش داخلی و بین‌المللی ورزش‌های زورخانه‌ای ضروری است.

۴. فعال‌تر شدن دیپلماسی عمومی برای فراملی کردن ورزش‌های زورخانه‌ای

حمایت دولت و مجلس در جهت حفظ مقرر فدراسیون بین‌المللی ورزش‌های زورخانه‌ای، که تنها فدراسیون بین‌المللی است و بعضی از کشورهای همسایه^۱ که عضویت آن را دارند درصدد انتقال این ورزش به کشور خود می‌باشند، لذا ضروری است حمایت‌های دیپلماسی از سوی وزارت امور خارجه برای شناساندن بیشتر ورزش‌های زورخانه‌ای در سایر کشورها در جهت جهانی نمودن این ورزش صورت پذیرد تا از این طریق دیپلماسی ورزشی کشورمان، ارتقا یابد زیرا اگر حمایت‌های لازم صورت نگیرد و برخی از اختلافات داخلی برطرف نشود نه تنها فراملی کردن آن در حد انتظار مقدور نمی‌شود بلکه به صلاح کشور نیز نخواهد بود.

۵. استفاده از ظرفیت‌های ورزش‌های زورخانه‌ای در جهت عمومی کردن ورزش کشور

همگانی کردن ورزش در کشور از سیاست‌های ابلاغی سلامت (بند «۶») و نیز از احکام قانون برنامه پنجم توسعه

۱. تاجیکستان و عراق به‌عنوان نایب‌رئیس اول و دوم فدراسیون بین‌المللی ورزش‌های زورخانه‌ای، خواستار انتقال آن از ایران به کشورهای خود می‌باشند.

ماده (۱۳)) است از آنجا که ورزش‌های زورخانه‌ای به‌صورت گروهی انجام می‌شود و مخاطبین فراوانی را جذب زورخانه می‌نماید، چنانچه نسبت به تعمیم و گسترش آن در سطح کشور اقدام شود، جمعیت زیادی را جذب کرده و اهداف همگانی کردن ورزش از آن طریق نیز تحقق می‌یابد، لذا ضروری است بر همگانی کردن این ورزش با توجه به جاذبه‌های فعالیت‌های بدنی و ارزش‌های فرهنگی و اخلاقی و فواید آن در سلامت جامعه از حیث هنجارهای اجتماعی، اهتمام شود. در این زمینه حتی امکان تعمیم آن به حوزه‌های علمیه و ترویج آن در بین طلاب ایرانی و خارجی (به‌عنوان مثال: دانشگاه جامعه المصطفی‌العالمیه) با در نظر داشتن ابعاد مذهبی و ملی آن وجود دارد که این نیز کمک به سلامت و همگانی کردن ورزش با در نظر داشتن جمعیت این قشر است.

پیوست‌ها

پیوست ۱ - سیر تطور ورزش باستانی در ایران

تاریخ کشور، تاریخ رشادت، پهلوانی و افتخارات پرشکوه انسانی است. در کنار تمدن چند هزار ساله ایران، آیین و ویژگی‌های ملت ایران می‌درخشد. علاقمندی فطری ایرانیان به مرام پهلوانی، جوانمردی و خصلت‌های نیکوی انسانی، باعث دوام یکی از آثار درخشان باستانی ایران، یعنی زورخانه شده است. ایرانیان در دوره تسلط اعراب، ورزش‌هایی را که مطابق فقه اسلام مجاز و مستحب شناخته می‌شد با آیین باستانی از سر گرفتند. از جمله ورزش‌هایی که تحت نظر اساتید فنون جنگی و پهلوانی اداره می‌شد، ورزش‌های جنگی و باستانی بود که ضمن آن با تمرین با وسایل بدلی و مشابه چون میل به‌جای گرز، تخته سنگ به‌جای سپر و کباده به‌جای کمان می‌پرداختند. جایگاه این‌گونه ورزش‌ها را خانه و بعدها لنگرگاه می‌گفتند و استادان و مربیان را کهنه‌سوار می‌خواندند. در ایران باستان زورخانه مرکز فعالیت‌های ورزشی محلات و شهرها بوده که در آنجا ورزشکاران به انجام ورزش‌ها و نرمش‌های باستانی می‌پرداختند، قدمت این ورزش‌ها به پیش از اسلام می‌رسد.

زورخانه به شکل فعلی از زمان مغول در ایران به اوج کمال خود رسید. ایرانیان که همواره درصدد رها ساختن خود از زیر یوغ دیگران و حفظ آب و خاک و سنت خود بودند، محله‌هایی در شهرها و کوی و برزن به نام خانقاه به‌وجود آوردند تا هم محل عبادتی داشته باشند و هم محل تمرین استفاده از آلات جنگی و بدین ترتیب این محل سالیان دراز به همین نحو عمل می‌کردند و تدریجاً زورخانه صرفاً محل ورزش باستانی گردید و خانقاه با رواج تصوف صرفاً به عبادتگاه تبدیل گردید. پس از دوره صفویه که زورخانه از مرحله اوج گذشته بود و در منحنی نزولی سیر می‌کرد (دوره قاجار) پهلوانان فقط با نمایش در محله‌های عمومی یا خصوصی به صورت کشتی‌گیران میدان به نمایش درآمدند که حرکات آنان برای تماشاگران جالب و حیرت‌انگیز بود.

در دوره پهلوی به‌لحاظ تأثیرگذاری فرهنگی، به ورزش زورخانه ضربه زیادی وارد شد و اعمال برخی از عناصر سیاسی، زورخانه را از قداست تهی و ورزش زورخانه‌ای را فقط به ظواهر سوق داد. از ورزشکاران به‌عنوان ابزاری در قلع‌و‌قمع مردم استفاده می‌شد و از آنان چهره‌ای بدخلق، زورگو و... ساختند و این درحالی بود که

پهلوانان ورزش زورخانه سمبل مردانگی، پهلوانی، فتوت و انسان‌دوستی بودند. از انتصاب شعبان جعفری ملقب به شعبان بی‌مخ به ریاست ورزش باستانی در سال ۱۳۴۵ متأسفانه ورزش باستانی به‌لحاظ فرهنگی سیر قهقراپی را طی کرد و باستانی‌کاران به‌عنوان خلافکار در اذهان عمومی نقش بستند که این خود سیاستی در جهت از بین بردن ورزش‌های زورخانه‌ای بود، که توأم با اقتدا به دین و به‌خصوص حضرت علی (ع) بود. از این‌رو در خرداد سال ۱۳۵۸ بنیانگذار جمهوری اسلامی ایران حضرت امام خمینی (ره) در دیدار با ورزشکاران فرمودند: «وقتی که زورخانه با ایمان باشد و با قرآن باشد پشتوانه یک ملت است. تقویت کنید این یاد خدا را، تقویت کنید یاد مولا را». لذا در اسفندماه ۱۳۵۹ فدراسیون ملی این رشته تأسیس شد و چندی بعد با مهر تأیید رئیس‌جمهور وقت درخصوص تقدس فضای زورخانه روحیه مجددی حاصل شد تا جایی که به توصیه مقام معظم رهبری حضرت آیت‌الله خامنه‌ای فدراسیون بین‌المللی ورزش‌های زورخانه در سال ۱۳۸۳ ایجاد گردید تا این نوع ورزش‌ها در جهان شناخته شود و اکنون نیز ۶۹ کشور عضو بین‌المللی آن هستند و هرساله نیز رو به افزایش و توسعه است.^۱

پیوست ۲ - مفاهیم در ورزش زورخانه

۱. زورخانه

زورخانه محلی است سرپوشیده با دری کوتاه و سقفی شبیه گنبد که زیر آن گود و در کنار گود، سردم و در زاویه رو به قبله، جاسنگی است. تماشاگران گرداگرد گود می‌نشینند و با نام مولا علی (ع) رخصت ورود می‌گیرند.

۲. گلریزان

یکی از سنت‌های زیبا در فرهنگ زورخانه، گلریزان نام دارد. نوعی همیاری و همکاری گروهی محسوب می‌شود و جمع‌آوری اغانات برای کسی که دچار مشکل مادی شده، هدف این آیین در ورزش زورخانه است.

۳. گود زورخانه

شکل ظاهری گود را هشت ضلعی متساوی‌الاضلاع با تمسک به ثامن‌الحجج علی‌بن‌موسی‌الرضا (ع) و عمق گود را به ۷۲ سانتیمتر به یاد ۷۲ شهید کربلا می‌سازند. ورزشکار هنگام ورود به گود باید پاک شرعی و با وضو باشد.

۴. مرشد

مرشد درواقع عمود خیمه زورخانه است و مهمترین و ارجمندترین جایگاه را با نواختن ضرب و کلام آهنگین خود جهت ارشاد و هدایت ورزشکاران برعهده دارد.

۵. در زورخانه

در زورخانه معمولاً کوتاه‌تر از قد انسان است، به‌طوری که پهلوانان، قهرمانان و... هنگام ورود و خروج از در زورخانه با قد خمیده که نشان از تواضع دارد، گذر کنند.

۶. میاندار

در آغاز حرکات ورزشی، تعیین میاندار صورت می‌گیرد. میاندار باید از حیث معنویات، کسوت، آشنایی با آداب و توانایی انجام حرکات ورزشی، سرآمد حضار ورزشکار باشد.

پیوست ۳ - آداب ورزش زورخانه

ورزش زورخانه آداب و سنتی خاص دارد که به تاسی از پهلوانان، خلق و خوی مردانگی و جوانمردی را در ورزشکاران برمی‌انگیزد. پیشتازان به این مکان که مبتدیان هستند با گشوده شدن در زورخانه پا در آن می‌نهند. سپس پیشکسوتان و پهلوانان وارد می‌شوند و سپس ورزش رسمی شروع می‌شود. وارد کردن و خوشامد گفتن افراد به درون زورخانه توسط مرشد انجام می‌شود که مبتدیان را فقط با جواب سلام و تعارف و پیشکسوتان و پهلوانان را با زدن زنگ و خوش آمدگویی داخل می‌نماید. هنگام ورود به گود هم مرشد نقش اساسی دارد که هر فرد را مطابق با شأن و مرتبه وارد می‌کند. در واقع می‌توان گفت که در زورخانه ثروت، اشرافیت، شهرت و مقام مادی مورد توجه قرار نمی‌گیرد و به هیچ عنوان اشخاص بدنام، خودشان قدم به زورخانه نمی‌گذارند. از جمله آداب ورزشکار در زورخانه این بوده که طهارت، نظافت، سلامت را باید رعایت کنند و همچنین ورزشکار بدون وضو پا به زورخانه نگذارد. حلال و حرام را رعایت کند، نوامیس مردم را محترم شمرد، دست به کارهای ناپسند نزند. همه این اعمال باعث می‌شود تا عامه زورخانه را در زمره اماکن محترم به شمار آورند و مردم برای رفع مشکلات خود به آن رو آورند و هنگام دعای مرشد از وی التماس دعا بخواهند.

پیوست ۴ - حرکات ورزش در زورخانه^۱

۱. نرمش‌های باستانی

این ورزش‌ها متشکل از یک سلسله حرکات ویژه است که به صورت سنتی در زورخانه انجام می‌شده و هدف از اجرای این حرکات، گرم شدن و تقویت انعطاف‌پذیری به منظور جلوگیری از آسیب‌های ورزشی است.

۲. سنگ گرفتن

سنگ صفحه چوبی پهن و وزینی است به شکل سپرهای جنگی مربع مستطیل، با ابعاد و اوزان مختلف که در انتهای شمالی به قوسی ختم می‌شود و در وسط دارای دستگیره‌ای می‌باشد.

ابتدای ورزش برای پیشکسوتان و پهلوانان بعد از نرمش‌های سنتی، سنگ گرفتن با دو تخته سنگین وزن به عرض و طول ۸۰*۶۰ سانتیمتر یا کمتر و بیشتر با جای دستی در میان آنها که ورزشکار به پشت خوابیده و آنها را به سر دست گرفته و در حال بالا و پایین کردن است.

ورزشکار سنگ گیر ابتدا محل سنگ را می‌بوسد و با صدای خوش مرشد، سنگ را بالا و پایین می‌برد عدد کامل حرکات سنگ ۱۱۷ بوده که جزء رسوم درآمد بود و از عدد سوره‌های قرآن کریم که ۱۱۴ است و اضافه شدن نام خدا، حضرت محمد (ص) و حضرت علی (ع) به آن به عدد مذکور رسیده بود، لکن بعضاً بین ۳۰ و ۴۰ عدد بیشتر انجام نمی‌شود که مرتبط با سختی کار و سنگینی وسیله است.

۱. سیدامیرحسینی، بررسی نقش ورزش زورخانه در پارامترهای اجتماعی و جهانی‌سازی آن، تهران، بامداد کتاب، ۱۳۸۷.

۳. شنا رفتن

شنا رفتن در زورخانه به حرکتی گفته می‌شود که ورزشکاران به صورت درازکش بالاتنه خود را بر روی دست‌ها پرس می‌کنند. این حرکت معمولاً به روی تخته‌ای که به آن تخته شنا می‌گویند و وسیله‌ای است چوبی و مربع مستطیل صورت می‌گیرد. طول تخته شنا ۷۵ سانتیمتر است و با دو پایه کوتاه روی زمین قرار می‌گیرد. شنا رفتن بعد از سنگ گرفتن انجام می‌شود. برای این حرکات ورزشی، ورزشکار وارد گود شده و سجده‌کنان کف زورخانه را می‌بوسد و تخته شنا را به وسط گود گذاشته به اتفاق سایر پهلوانان شروع به حرکات شنا می‌کند. این حرکات با ریتم و ضرب مرشد زورخانه اداره می‌شود.

۴. میل گرفتن

میل، چوب مخروطی‌شکل به وزن‌های مختلف است که هر ورزشکار دو میل را متناسب با قدرت خود انتخاب می‌کند، ابتدا آنها را روی شانه قرار داده و با نوای ضرب و شعرخوانی مرشد به صورت گروهی و هماهنگ میل‌گیری می‌کند. میل شبیه چرخاندن گرز سنگین بر روی شانه است. انواع میل‌گیری شامل: گوراگه، چکشی و میل‌بازی است.

برای میل گرفتن ورزشکار میل‌های خود را با اجازه بزرگ‌ترها برمی‌دارد و روی شانه‌ها می‌گذارد و با تعارف «بفرمایید» به یکدیگر، میل گرفتن شروع می‌شود. کنار گذاشتن میل نیز طبق تقدم و تأخر و مقام اول از سادات و بزرگ‌ترها شروع می‌شود تا به تازه‌ورزشکارها می‌رسد.

۵. چرخیدن

از جمله هنرهای فردی و جذاب فعالیت‌های ورزشی در زورخانه، چرخیدن است که ورزشکار با حرکاتی هماهنگ و موزون و با ریتم، حول محور بدن خود می‌چرخد. چرخیدن از جوان‌ترین فرد آغاز می‌شود و به پیشکسوت‌ها، پهلوانان و پیرترین فرد ختم می‌شود. چرخیدن به شکل‌های گوناگون و فنی انجام می‌شود و باعث حفظ تعادل و چابکی در فرد ورزشکار می‌شود.

۶. کباده

کباده، آهنی به صورت کمان با دستگیره‌ای در وسط و زنجیری از حلقه‌های سنگین به‌جای زه است که فرد با یک دست خود کباده و با دست دیگر زنجیر را می‌گیرد و به بالای سر می‌برد و حرکت را با شمارش انجام می‌دهد. معمولاً کباده زدن بعد از دعا کردن انجام می‌گیرد. بدین ترتیب که پس از حرکات مختلف ذکر شده میاندار با اجازه بزرگ‌ترها شروع به دعا می‌کند و از مرشد تشکر می‌نماید و سایرین جواب «آمین» می‌دهند. در این دعا حق پیشکسوتان که دستشان از دنیا کوتاه شده با درخواست آموزش و «آمین» گفتن نیز ادا می‌گردد و پس از آن میاندار با اجازه پیشکسوتان و بزرگ‌ترها از ورزشکاران می‌خواهد تا به بالای گود بروند و کباده‌کش‌ها باقی بمانند و آنگاه حرکات کباده صورت می‌گیرد.

۷. کشتی پهلوانی

مهارت‌های ورزش باستانی در گذشته مقدمه‌ای برای انجام کشتی پهلوانی بوده است که در گود انجام می‌شده است. امروزه کشتی پهلوانی با مقررات جدید در روی تشک کشتی انجام می‌شود.

پیوست ۵ - رقابت‌های ورزش‌های باستانی

رقابت‌های ورزش باستانی، فعالیت‌های مسابقاتی است که خصوصیات آنها وجود دو یا چند طرف (افراد، تیم‌ها یا سازمان‌های بزرگ‌تر) قوانین مورد توافق، معیار تعیین برنده و نتایج غیرقابل ابطال می‌باشد. سازماندهی رقابت‌های ورزش باستانی بین گروه‌های مختلف مذکور در قالب مسابقات هنرهای فردی، تیمی و کشتی پهلوانی انجام می‌شود و همه گروه‌های سنی می‌توانند از خردسالی تا کهنسالی در این مسابقات شرکت کنند. ازسوی فدراسیون ورزش باستانی و کشتی پهلوانی جمهوری اسلامی ایران هر ساله مسابقات مختلفی در گروه‌های مختلف انجام می‌شود. این مسابقات در گروه‌های سنی نوجوانان زیر دوازده سال تا به اضافه هشتاد سال برگزار می‌شود.

مسابقات انفرادی، تیمی و کشتی پهلوانی هریک دارای مقررات ویژه است. مسابقات گروهی بیشتر بین گروه‌های ورزشی جوان‌تر رایج است. ورزشکاران به مدت ۳۰ دقیقه با رهبری میاندار و با ریتم ضرب مرشد و با خواندن اشعاری حماسی و کوتاه و جذاب طی دوازده بخش همراه با شیرین‌کاری هنرنمایی می‌کنند. این مراحل به شرح زیر است:

۱. ورود به گود، جرگه زدن و سلام باستانی یا کنده زدن؛

۲. سخنان حکیمانه با خواندن سرود و اشعار حماسی و عرفانی؛

۳. انواع سنگ‌گیری؛

۴. انواع شنا رفتن؛

۵. انواع نرمش باستانی پشت تخته؛

۶. انواع میل‌بازی و میل‌گیری؛

۷. انواع پا زدن؛

۸. انواع چرخ زدن؛

۹. پای آخر؛

۱۰. دعا؛

۱۱. کباده زدن؛

۱۲. اجرای فنون کشتی.

پیوست ۶ - اهداف و وظایف IZSF

با توجه به اساسنامه فدراسیون بین‌المللی ورزش‌های زورخانه‌ای^۱، از جمله اهداف و وظایف این فدراسیون می‌توان به موارد ذیل اشاره کرد:

۱. تشویق به توسعه و گسترش ورزش سنتی زورخانه‌ای و کشتی پهلوانی در تمام کشورهای جهان و پشتیبانی و ارائه کمک‌های فنی به کشورهای در حال توسعه.

۱. اساسنامه به تصویب مجمع عمومی رسیده و در ثبت شرکت‌ها به ثبت رسیده است.

۲. مشارکت در گسترش روابط دوستی بین تمام ورزشکاران و نیز میان فدراسیون‌های ملی، تشویق و حمایت از هر اقدامی که به پیشبرد اهداف عملی فدراسیون کمک کند.
۳. اقدام به وضع قوانین و مقررات بین‌المللی برای ورزش‌های زورخانه‌ای و کشتی پهلوانی و اعلام این قوانین و مقررات میان کشورهای عضو.
۴. نظارت و برنامه‌ریزی به‌منظور توسعه ورزش‌های زورخانه‌ای و پهلوانی از طریق فدراسیون‌های ملی و اعضای وابسته.
۵. معرفی در جهت شناسایی ورزش‌های زورخانه‌ای و حمایت از منافع این ورزش در کمیته بین‌المللی المپیک و انجام رایزنی‌های لازم در مجامع بین‌المللی.
۶. حکمیت، داوری و اتخاذ تصمیم لازم در کلیه موارد اختلاف و دعوی‌های حقوقی بین فدراسیون‌های وابسته.
۷. IZSF خود را مبرا از دخالت در امور سیاسی، مذهبی، جنسیتی و تبعیض نژادی دانسته و مخالف طرح این‌گونه مسائل در قلمرو فعالیت‌های بین‌المللی خود می‌باشد.
۸. تلاش برای شناساندن رسمی رشته‌های ورزش‌های زورخانه‌ای و کشتی پهلوانی به‌عنوان رشته‌های المپیک و قاره‌ای و ثبت عضویت فدراسیون در مجامع بین‌المللی ذی‌ربط و در نهایت پیشبرد ایده‌ها و اهداف در راستای اهداف جنبش المپیک.

پیوست ۷ - تشکیلات داخلی و بین‌المللی IZSF

فدراسیون بین‌المللی ورزش‌های زورخانه‌ای، به‌لحاظ تشکیلات داخلی، دارای هیئت‌رئیس و هیئت اجرایی می‌باشد. هیئت رئیس شامل رئیس، دو نایب‌رئیس، معاون رئیس، دبیر کل و خزانه‌دار است. که با انتخابات انجام شده در مجمع عمومی، رئیس و دبیرکل و خزانه‌دار آن از کشور ایران هستند و دو نایب‌رئیس فدراسیون از کشورهای تاجیکستان، عراق و معاون فدراسیون از کشور افغانستان برای مدت چهار سال انتخاب شده‌اند. نکته قابل توجه و مهم اینکه مقر فدراسیون بین‌المللی ورزش‌های زورخانه‌ای، تا انتخابات بعدی در ایران است، که از امتیازات محسوب شده و ضروری است در حفظ آن کوشا و از انتقال آن به سایر کشورها با عملکرد مطلوب جلوگیری گردد. در ضمن هیئت اجرایی، علاوه بر اعضای هیئت‌رئیس مذکور، دارای کمیته فنی، کمیته بازاریابی، کمیته پزشکی، کمیته بین‌الملل، کمیته مالی و اداری، کمیته آموزش، کمیته مسابقات، رئیس کنفدراسیون آفریقا، رئیس کنفدراسیون اروپا، رئیس کنفدراسیون آمریکا، رئیس کنفدراسیون اقیانوسیه و سه عضو دیگر از کشور هندوستان، ایران و بلاروس می‌باشد.

به‌لحاظ ساختار بین‌المللی، با توجه به اقتدار و حاکمیت IZSF در مسائل مدیریتی، درحال حاضر ۳۵ کشور دارای فدراسیون ملی می‌باشند و در مجموع ۶۹ کشور عضویت این فدراسیون بین‌المللی را در قالب فدراسیون یا نمایندگی پذیرفته‌اند که علاوه بر فدراسیون‌ها و نمایندگی‌های مذکور، در هر قاره یک کنفدراسیون (۵ کنفدراسیون) نیز وجود دارد که به شرح ذیل می‌باشند:

۱. کنفدراسیون آسیایی ورزش‌های زورخانه‌ای (AZSC).

۲. کنفدراسیون آفریقایی ورزش‌های زورخانه‌ای (AFZSC).

۳. کنفدراسیون استرالیایی ورزش‌های زورخانه‌ای (OCZSC).

۴. کنفدراسیون اروپایی ورزش‌های زورخانه‌ای (EUZSC).

۵. کنفدراسیون آمریکایی ورزش‌های زورخانه‌ای (PAZSC).

از آنجایی که این کنفدراسیون‌ها در زمینه‌های فنی و مقررات مرتبط به کشتی پهلوانی تابع قوانین مربوط به فدراسیون بین‌المللی هستند و به‌عنوان سازمان داخلی زیر پوشش فدراسیون بین‌المللی برای قاره مربوطه عمل می‌کنند. هدف اصلی از تشکیل آنها توسعه و پیشرفت ورزش‌های زورخانه‌ای و کشتی پهلوانی و به‌کارگیری دستورالعمل‌های فدراسیون بین‌المللی در قاره مربوطه و حصول اطمینان از اجرای مفاد اساسنامه و مقررات این ورزش است که هریک نیز دارای تشکیلات خاص خود به لحاظ اجرایی هستند، که تابع مقررات فدراسیون بین‌المللی است.

منابع و مأخذ

۱. حسینی، سیدامیر. بررسی نقش ورزش زورخانه در پارامترهای اجتماعی و جهانی‌سازی آن، تهران، بامداد کتاب، ۱۳۸۷.
۲. باستانی‌راد، حسن. تاریخ‌نامه ورزش ایران زمین (۱)، انتشارات کمیته ملی المپیک جمهوری اسلامی ایران، چاپ اول، ۱۳۸۶.
۳. برنامه راهبردی فدراسیون کشتی پهلوانی، ورزش باستانی و زورخانه‌ای جمهوری اسلامی ایران (۱۳۹۲-۱۳۹۶)، مجری امین رشید لمیر، امین دهقان قهفرچی، بهار ۱۳۹۲.
۴. تلاش‌نامه، از انتشارات فدراسیون بین‌المللی ورزش‌های زورخانه‌ای، شهریورماه ۱۳۹۱ و ۱۳۹۲.
۵. اساسنامه فدراسیون بین‌المللی ورزش‌های زورخانه‌ای.
۶. روزنامه ایران ورزشی شماره ۳۵۵۰، مورخ ۲۵ آبان‌ماه ۱۳۸۸.
۷. آیین‌نامه ترویج فرهنگ پهلوانی از طریق توسعه ورزش زورخانه‌ای در کشور، مصوب شورای فرهنگ عمومی در جلسه ۵۱۸ مورخ ۱۳۸۸/۹/۱۰.
۸. قانون انحلال سازمان تربیت‌بدنی و واگذاری وظایف آن، مصوب مجلس شورای ملی، مورخ ۱۳۵۶/۶/۱۸.
۹. ماده واحده لایحه قانونی الغای قانون انحلال سازمان تربیت‌بدنی و واگذاری وظایف آن (مصوب ۱۳۵۶/۶/۱۸)، مصوب شورای انقلاب مورخ ۱۳۵۸/۴/۲۴.
۱۰. اساسنامه فدراسیون بین‌المللی ورزش‌های زورخانه‌ای.
۱۱. نشریه فدراسیون پهلوانی و زورخانه‌ای جمهوری اسلامی ایران، تیرماه ۱۳۸۹.

مركز پژوهش‌ها
مجلس شورای اسلامی

شماره مسلسل: ۱۳۸۶۴

شناسنامه گزارش

عنوان گزارش: چالش‌های پیش‌روی ترویج و گسترش ورزش زورخانه‌ای

نام دفتر: مطالعات فرهنگی (گروه تربیت بدنی و جوانان)

تهیه و تدوین‌کنندگان: ابوالفضل خورشیدی، نرگس صادقی‌پور

ناظر علمی: سینا کلهر

مدیر مطالعه: ابوالفضل خورشیدی

همکار خارج از مرکز: محمدرضا طالقانی

متقاضی: معاونت پژوهش‌های اجتماعی - فرهنگی

ویراستار تخصصی: _____

ویراستار ادبی: _____

واژه‌های کلیدی:

۱. مصوبات شورای فرهنگ عمومی
۲. فدراسیون ملی ورزش‌های زورخانه‌ای
۳. فدراسیون بین‌المللی ورزش‌های زورخانه‌ای
۴. آداب و رسوم ورزش‌های زورخانه‌ای
۵. کشتی پهلوانی

تاریخ انتشار: ۱۳۹۳/۶/۵